

Vem var den anonyma bordsgästen?

Om namnen i en stockholmares kalender för 1830

Bengt af Klintberg

År 1883 förvärvade revisorn Ferdinand af Klintberg gården Vretaberg i Grödinge socken på Södertörn som sommarbostad åt sin familj. Han avled 1908, men hans hustru Gertrud levde ända till 1931 och tillbringade alla somrar fram till sin död på Vretaberg. När dottern Eyvor af Klintberg, näst yngst av tio systrar, gick i pension från sin tjänst som rektor för Lyceum för flickor i Stockholm, flyttade hon ut till Vretaberg och bodde där året runt tills hon avled 1964. Under det dryga halvsekel som har förflutit sedan dess, har gården fungerat som festlokal för Ferdinands och Gertruds ättlingar, som numera uppgår till cirka 400.

Ingen har räknat hur många böcker som finns på Vretaberg, men antalet uppgår till åtskilliga tusen. För några år sedan gick jag igenom hela biblioteket och sorterade ut fuktskadade och illa medfarna volymer. Jag kunde konstatera att böckerna kom från flera olika håll. En stor del var arvegodis efter Ferdinand och Gertrud. Särskilt Gertrud förefaller ha varit en flitig bokläsare med ett särskilt intresse för sociala frågor och svensk och norsk skönlitteratur. De många skrifterna i teologiska ämnen förklaras av att båda makarnas fäder var präster; hennes far var den lärde prosten Axel Theodor Bergman i Dunker i Sörmland, och Ferdinands far var prosten Carl Ferdinand af Klintberg i Fasterna i Roslagen, som dog redan vid 45 års ålder i tuberkulos. Även de böcker som tillhört Ferdinands bror, amiralen Hjalmar Klintberg och hans maka Julie, född Lamberg, har hamnat på Vretaberg ef-

tersom de inte hade några barn. De bodde en tid i England och medförde stora mängder engelskspråkig litteratur när de återvände till Sverige. De nyare böckerna på bokhyllorna verkar alla ha införskaffats av Eyvor af Klintberg.

En av de äldre böckerna väckte min nyfikenhet. Den är liten och kompakt, inbunden i ett vackert brunt helfranskt skinnband med ryggdekor i guld. Antalet sidor uppgår till mer än 600. På titelbladet kan man läsa att boken är *Sveriges och Norriges Kalender för året 1830*. Utgivare är Kungl. Vetenskapsakademien. Innehållet avviker inte från det man brukar finna i kalendrar från denna tid och även senare. Där finns astronomiska tabeller, bland annat en över "Stjernors Bortskymning af Månen", och förteckningar över kungahus, lantgrevar, hovrättsråd, prostar, riddare av Vasaorden, stiftsjungfrur och mycket annat.

Men det som är mest spännande är att de tolv sidorna med månadernas datum är interfolierade med helt vita (eller numera äggskalsfärgade) sidor där bokens okända ägare med bläck har skrivit ner invitationer till middagar samt olika avtalade möten. För vår tid framstår inbjudningarna till middag och "souper" som häpnadsväckande många. Under januari månad var personen i fråga bortbjuden nästan varannan dag. Vem var skribenten? Jag beslöt mig för att försöka ta reda på bokägarens identitet. Det borde kunna gå, tänkte jag mig, om jag först kunde identifiera några av dem som stått för inbjudningarna. Den kunskapen skulle sedan förhoppningsvis

leda fram till namnet på deras än så länge anonyma gäst.

För januari är antalet noteringar fjorton. En av dem är svårtolkad, men de återstående tretton är alla fullt läsliga:

Januarius

- 9. Boupt. hos Garfv. Ehrling
- 10. Midd. hos Fru Westin
- 12. Middag hos Gr. Ugglas
- 13. D^e hos Smerling
- 14. D^e hos Bisk. Wallin
- 15. Souper hos Fru Pfeffer, abs.
- 16. Dito hos Fru Westin
- 20. Middag hos Zethelius
- 21. D^e hos Östgöthar
- 22. D^e hos Schöne
- 26. Middag hos Excell. Wetterstedt
- D. Skoldirection kl. 12
- 30. Middag på Börsen

De kortfattade anteckningarna tyder på att kalendern har tillhört en man. Att det vid denna

tid skulle ha funnits en kvinna som förrättade bouppteckningar, sammanträdde med en skoldirection och dinerade på Börsen framstår som ytterst osannolikt. Noteringen ”Boupt. hos Garfv. Ehrling” kan tolkas som att han var jurist. De många middagsinbjudningarna talar mot att han har haft ett eget hushåll. Troligtvis var han ogift eller änke-
man.

Jag kände igen flera av namnen. De pekade i en bestämd riktning, nämligen på Ferdinand af Klintbergs mor Maria Lovisa (Louise), en av de sju systrarna Rung. Eller kanske ännu mer på hennes far, hovciselören Fredrik Ludvig Rung (1758–1837), ansedd som sin tids mest framstående bronsgjutare. Han hade utfört många beställningsarbeten för kungliga slottets räkning och var ägare till ett hus vid Brunkebergstorg på Norrmalm. De namn som kan knytas till honom är Westin, Smerling, Pfeffer, Schöne och Zethelius.

Westin var det efternamn den yngsta av de sju systrarna Rung, Anna Catharina, fick när

Sveriges och Norriges kalender för 1830. Foto författaren.

hon gifte sig. Hennes make Johan Petter Westin efterträdde sin svåger Carl Ferdinand af Klintberg som präst i Fasterna socken i Roslagen. Men hon kan inte vara den "Fru Westin" som två gånger under januari hade kalenderns ägare som middagsgäst, eftersom hon 1830 bara var tolv år. En lös gissning är att "Fru Westin" kan ha varit hennes blivande svärmor, men jag måste erkänna att jag inte har kunnat identifiera henne.

Smerling var namnet på en känd grosshandlarfamilj i Stockholm. I familjen ingick sonen Gottlob Fredrik Smerling (1783–1856), grosshandlare som fadern. Han var mycket musikintresserad och invaldes 1829 i Musikaliska akademien. Sannolikt var det i hans hem vid Storkyrkobrinken 9 i Gamla stan som bokens ägare bjöds på middag den 13 januari. Gottlob Smerlings äldre syster Maria Magdalena (1776–1845) var gift med rådmannen Henric Carl Pfeffer (1756–1821), som i sin tur var svåger till hovciselören Rung; hans syster Ulrika Sophia (1776–1854) var Rungs maka. Den tredje i syskonskaran Smerling var Justina (1781–1858), som i sitt andra gifte blev andra hustru till presidenten vid Kommerskollegium, Carl Peter af Klintberg (1767–1826). Därmed blev hon styvmor till prästen i Fasterna, Carl Ferdinand af Klintberg.

Inbjudan till en supé hos "Fru Pfeffer" (efter vilken bokens ägare skrivit förkortningen "abs.", det vill säga "absens", återbud) kom sannolikt från änkan efter den ovan nämnde Henric Carl Pfeffer, som avlidit 1821. Han övertog sin fars lönsamma hovsadelmakeri men studerade vid sidan om juridik och slutade som rådmän. Liksom hovciselören Rung var han ägare av ett hus vid Brunkebergstorg på Norrmalm, som han hade ärvt efter sin far.

Det fjärde av de namn som kan knytas till Fredrik Ludvig Rung är Schöne. Så hette hans svärdotter Carolina (1802–1872) som ogift, innan hon ingått äktenskap med hovciselörens ende son, Fredric Rung (1801–1865). Hon var dotter till Gustaf Schöne (1774–

1847) som 1830 var hovrättsråd vid Svea hovrätt. Troligen var det hem till honom som vår okände bordsgäst var bjuden på middag den 22 januari, såvida det inte var till hans son, som även han hette Gustaf Schöne (1804–1866) och som sedermera blev hovrättsråd som fadern.

Det femte namnet, Zethelius, är inte som de föregående fyra förknippat med det Rungska genom äktenskap, men det bars av en kollega till Fredrik Ludvig Rung, som han bör ha träffat många gånger vid deras gemensamma uppdrag för det kungliga hovet. Han hette Adolf Zethelius (1781–1864) och var silversmed i andra generationen och bruksägare. Han hade bland annat skapat en silverservis till kungliga silverkammaren. Genom giftermål hade han blivit ägare till Nyby bruk nära Torshälla; senare köpte han Surahammars bruk i Västmanland.

Men bland januarinamnen i kalendern finner vi inte bara personer i Fredrik Ludvig Rungs släkt- och umgängeskrets. Där återfinns också några av huvudstadens förnämsta celebriteter som alla stod Karl XIV Johan nära: greve Pehr Gustaf af Ugglas, skalden och biskopen Johan Olof Wallin och excellensen Gustaf af Wetterstedt.

Pehr Gustaf af Ugglas (1784–1853) var bruksägare på Forsmarks bruk men befann sig ofta i Stockholm, eftersom han efter en framgångsrik militär bana hade blivit en av adelns och ridderskapets främsta politiska talesmän. Efter att ha spelat en aktiv roll vid riksdagarna inkallades han av Karl Johan i statsrådet och fick 1843 av kungen titeln "En av rikets herrar".

Johan Olof Wallin (1779–1839) var 1830 huvudstadens mest uppburne skald, sedan 1810 ledamot av Svenska Akademien och med utgivningen av 1819 års psalmbok vår främste psalmdiktare någonsin. År 1830 var han ordensbiskop och nyutnämnd överhovpredikant och dessutom riksdagsman i prästeståndet. Två år före sin död utsågs han till ärkebiskop i Uppsala.

Ännu finare i samtidens ögon var säkert invitationen till excellensen och greven Gustaf af Wetterstedt (1776–1837). Han hade gjort karriär som diplomat och beklädde ansvarsfulla poster vid det kungliga hovet. Sedan 1824 var han utrikesstatsminister. Han var en av de aderton i Svenska Akademien och en av rikets herrar. I Wikipedia läser jag att han ”gjorde sitt hem till medelpunkten för Stockholms förnäma umgängesliv”.

Frågan är vilken relation kalenderns ägare hade till dessa ledande gestalter i Stockholms politiska och kulturella liv, alla med nära band till kungen. Var han deras jämlike, en jämnårig änkeman eller var han en yngre gäst i början av karriären bland många andra vid deras taffel? Jag hade på känn att de följande bladen i kalendern skulle ge mig svaret.

Noteringarna för februari är fjorton till antalet. Tre av dem är svårtydda, så jag nöjer mig med att återge elva.

Februarius

1. Midd. hos fam. Linström
6. Middag i Hochschildt sterbhus
8. Midd. hos Grossh. Rydberg
11. Middag hos doctor Runeberg
13. Dito hos Excell. De Geer
19. Rådmanstal Heerman
20. Middag hos Lagm. Gyllenhaal
21. Dito hos Luchou
26. hos prof. Quiding
27. Hos Zethelius
28. hos Westin

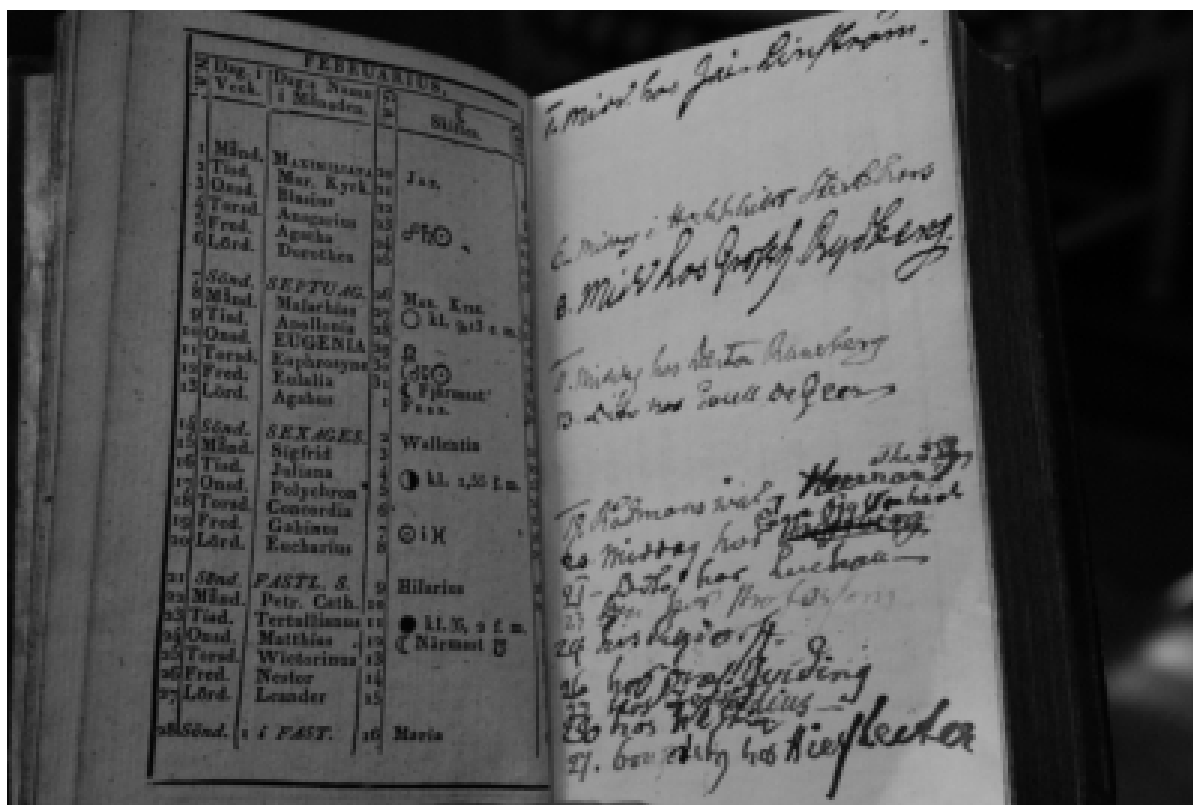
Här finner vi flera noteringar som förstärker intrycket att den okände ägaren är jurist. Han har bjudits på middag av sterbhusdelägare tillhörande den adliga ätten Hochschild, antagligen för att närvara vid en bodelning. ”Middag hos doctor Runeberg” syftar helt säkert på juris doktorn, sedermera lagmannen Edvard Runeberg (1792–1862), som 1830 arbetade som sekreterare hos Stockholms borgerskaps 50 äldste. ”Rådmanstal Heerman” måste förstås som att kalenderägaren

varit närvarande då det avgående hovrättsrådet Magnus Heerman (1773–1850) presiderade vid ett rådmansval (Anjou 1899:106).

Även under februari får han middagsinbjudningar till män med ledande positioner i det dåtida Sverige. Grosshandlaren Rydberg är i vår tid mest känd för att ha gett sitt namn åt en maträtt, ”biff Rydberg”. Han hette Abraham Rydberg (1780–1845) och var förutom grosshandlare även skeppsredare och donator. På den plats vid Gustav Adolfs torg där tidigare värdshuset Kastenhof legat uppfördes efter hans död ett hotell som bar hans namn. I sitt testamente hade han förordnat att ett ”hôtel de ville”, det vill säga ”stadshus” skulle byggas, men testamentsexekutorerna föredrog tolkningen ”stadshotell”, och därmed fick Stockholm sitt första moderna hotell. Det var i dess restaurangkök som en fransk köksmästare uppfann biffreceptet (Swahn 1999: 102).

Excellensen De Geers fullständiga namn var greve Carl De Geer (1781–1861). Han var vid denna tidpunkt Sveriges rikaste man, ägare av flera fideikommiss, av vilka Lövstabruk i Uppland var hans bostadsort under delar av året. Inom den dåtida politiken spelade han en viktig roll, han hade under 1820-talets riksdagar varit lantmarskalk, det vill säga adelns talman. Vid Karl Johans kröning utnämndes han till överstekammarjunkare, och senare gav kungen honom titeln ”En av rikets herrar”. Hans hustru Ulla De Geer, född Sprengtporten, var på 1830-talet en central gestalt inom Stockholms societeten. Hon ansågs som en politisk maktfaktor och hennes mottagningar var kända för de politiska diskussioner som fördes där.

Lagmannen Lars Herman Gyllenhaal (1790–1858) hade år 1830 ännu inte nått de höga befattningar som skulle komma. År 1832 blev han hovmarskalk, 1836 president i Göta hovrätt och 1844 justitiestatsminister, innan han återvände till posten som president i Göta hovrätt. Liksom de tidigare nämnda excellenserna och grevarna utsågs han av

Uppslaget för februari månad. Foto författaren.

kungen till En av rikets herrar. Han utövade en legendarisk gästfrihet.

Under mars månad är noteringarna i kalendern ännu fler än under de föregående månaderna, sjutton stycken. En har jag inte kunnat tyda, men de återstående sexton handlar alla om middagar, supéer och bouppteckningar.

Martius

1. Soupé hos Schöne
8. Middag hos v. Weigel
- D^e hos Excell Norvegiæ
12. Midd. hos Helsingius
13. D^e på Börsen
14. Souper hos Winblad
16. Middag kl. ¼4 hos Profes. Löwensköld
18. Middag hos Grefve Brahe
17. Souper hos Winblad
20. Souper hos Heerman
23. D^e hos Rung
24. Bouppteckn. efter Filén
27. D^e efter Fru Munthe

31. D^e efter Brygg. Rosenblad

28. Middag hos Smerling

30. Middag hos Slagt. Sundt

Man kan fråga sig vad skillnaden var mellan middag och supé år 1830. Svaret är att den borgerliga middagen ägde rum vid sittande bord, medan supén äts vid ett senare klockslag och inte sällan intogs stående. På 1700-talet äts middagen alltför tidigt för att kunna bli sällskapsmåltid, men när Karl Johan blev kung försköts tidpunkten till klockan fem på eftermiddagen. Efter några årtionden hade de högre samhällsklasserna följt efter och gick till bords vid en tidpunkt då man tidigare hade samlats för att förbereda sig till supén (Krantz 1948:1812).

Stockholmsskildraren August Blanche har i en av sina romaner från 1840-talet skildrat en middagsbjudning i ett av husen vid Norra Smedjegatan. Vi får tänka oss att skildringen målar upp en miljöbild som var välbekant för

kalenderns innehavare: ”Efter en halv timmes förlopp är hela denna lysande våning fylld av de elegantaste herrar, gamla och unga, militärer och civila. Sällan ser man artigare värd; sällan så många bildade gäster, åtminstone att döma av det yttre sättet och av ordensstjärnorna som pryda de flestas bröst. Vaxljusen tändas, ty det börjar bliva skumt, och man sätter sig till middagsbordet. Sköna flickor inträda med de läckraste rätter, blixtrande överfyllda karaffiner söka vinglas av förgylld kristall; gafflar och skedar av silver klinga mot tallrikar och fat av samma metall; vid varje rätt som förtäres och varje pokal som tömmes belönas den sällsynte värden av tack samma gästers bifallande blickar” (Rehnberg 1976 b:48).

I listan över mars månads inbjudningar möter vi för första gången namnet Rung. Här kan man undra om värden var hovciselören eller hans son. Fredrik Ludvig Rung hade hunnit bli 72 år, vilket var en hög ålder på den tiden. Han skulle leva i ytterligare sju år. Sonen Fredric (1801–1865) hade efter avlagd juris kandidatexamen i Uppsala just tillträtt tjänsten som vice notarie vid Rådhusrätten i Stockholm. Med tanke på att vår okände middagsgäst särskilt tycks ha odlat umgänget med jurister, lutar det åt att det var den 29-årige sonen Fredric som stod för inbjudan.

En av marskvällarna dinerar bokens ägare hemma hos en viss Helsingius. År 1830 fanns det flera med detta namn i Stockholm. Antagligen var värdens namn Henrik Daniel Helsingius (1783–1841), som senare blev ålderman i bryggareämbetet. Det som får mig att tro detta är att namn med bryggerianknytning dyker upp på andra ställen i kalendern. Den 31 mars är bokens ägare närvarande vid en bouppteckning efter bryggaren Rosenblad. Månaden innan äter han middag hos någon som han kallar Luchou. Det står med all säkerhet för Lychou, som var namnet på en bryggarfamilj i Stockholm. Gustaf Lychou (1774–1841) drev länge det största av Södermalms bryggerier och var

1830 ålderman i bryggareämbetet. Möjligen var kalenderns ägare anlitad som jurist av bryggarna i Stockholm. I kalendern har han för den 10 juni antecknat: ”Midd. hos Brygg. Emb. på Blå Porten”.

Liksom under de föregående månaderna kommer flera av inbjudningarna från synnerligen bemärkta män i huvudstaden. Den 8 mars heter värden Christian Ehrenfried von Weigel (1776–1848). Han var född i Greifswald och hade varit Karl XIII:s förste livmedikus. Han drev en välbesökt läkarmottagning och var i många år ordförande i Sundhets-Collegium. Av noteringarna att döma är bokägaren samma dag hembjuden till Norges ambassadör i Stockholm, men det är möjligt att inbjudan avser ett annat datum som inte antecknats.

Av middagsvärdarna under mars månad stod ingen högre i rang och värdighet än greve Magnus Brahe (1790–1844). Genom att han behärskade franska suveränt och hade en charmerande personlighet hade han blivit Karl Johans speciella gunstling och rådgivare i militära ärenden. Kungen lät honom disponera en egen våning på slottet där han tog emot supplikanter och höll soaréer vintertid (Ekedal 2010:30). År 1831 fick han hederstiteln ”En av rikets herrar”.

Antalet noteringar för april är elva. De följer alla här:

Aprilis

3. Middag hos Hoffman
5. Middag hos Excell. Löwenhielm
6. D^e hos Just.råd. Peterson
12. Parti hos farbror Gustaf
15. Middag hos Baron Nordin
16. D^e på Börsen
21. Strandbergska Direction
22. Middag hos Runeberg
24. D^e hos Lovén
26. Bouppteckn. hos Westman
28. Strandbergs Direction

Inte heller denna månad saknas det celebriter i kalendern. De mest uppburna är ex-

cellensen Löwenhielm och baronen af Nordin.

I det förstnämnda fallet finns det två namn att välja mellan. Gustaf Löwenhielm (1771–1856), greve, militär och diplomat, hade som ung studerat vid ett franskt universitet och kom att bli en av Karl Johans närmaste medhjälpare. Han var under en tid svensk minister i Paris och blev som flera av de föregående männen i kungens närhet en av rikets herrar, men inte förrän 1837. År 1830 titulerades han således ännu inte ”Excell. Löwenhielm”.

Det gjorde däremot hans ett år yngre bror, Carl Axel Löwenhielm (1772–1861), som alltså bör ha varit middagsvärd den 5 april. Han hade fyra år tidigare, 1826, utnämnts till en av rikets herrar. Enligt ryktet var han son till Karl XIII i hans relation med Augusta von Fersen och i så fall halvsyskon till Gustaf Löwenhielm. Liksom denne gjorde han militär karriär innan han blev diplomat. Bland annat var han Sveriges förhandlare under Wienkongressen, där Sverige avträdde Finland och Svenska Pommern och bildade union med Norge. År 1830 var han statsråd.

Baronen Carl Johan af Nordin (1785–1850) var 1828–1830 tillförordnad överståthållare i Stockholm och 1831–1839 president i Bergskollegium. Som en av de ledande i statsrådet gjorde han viktiga politiska insatser men förverkade kungens förtroende efter en schism med den ovan nämnde kungafavoriten Magnus Brahe.

Den 21 och 28 april finns anteckningar om sammanträden med ”Strandbergska direction” eller ”Strandbergs direction”. Vår okände bokägare ingick tydligen i direktionen eller hade anlitats i något juridiskt ärende. Strandbergska läkareinrättningen för fattiga ståndspersoner hade grundats 1793 och var, som framgår av namnet, inte avsedd för alla fattiga. Man skulle vara ståndsperson, det vill säga tillhöra något av de högre stånden (Tengwall 1946).

Bland notiserna för april månad finner vi äntligen en inbjudan som gör det möjligt att identifiera kalenderns ägare. Den 12 april är han inviterad till ”parti hos farbror Gustaf”. Vilken av männen i kretsen kring Fredrik Ludvig Rung var jurist och hade en farbror som heter Gustaf? Jag har bara hittat en person som passar in på beskrivningen, och hans namn är Carl Henric Pfeffer. Han var enda son till den Henric Carl Pfeffer som finns omnämnd på en av de föregående sidorna och som var svåger till hovciselören Rung.

Hans ”farbror Gustaf” var yngre bror till Henric Carl Pfeffer och hette Gustaf Albrecht Pfeffer (1768–1844). Han var en välkänd arkitekt som hade ritat flera kyrkor och herrgårdar. Sedermera blev han utnämnd till hovintendent och hörde tillsammans med bland andra Fredrik Ludvig Rung till den krets som bistod hovet med olika inredningsuppdrag i kungliga slottet.

Kommen så här långt i min undersökning mindes jag plötsligt att Gunnar Brusewitz för ett tjugotal år sedan gav ut en memoarbok, *Vågens barn*, där han berättar om tidigare generationer i hans släkt. Bland annat skriver han om de Pfefferska och Rungska husen kring Brunkebergstorg och deras många vackra våningar. De gamla släkthusen, skriver Gunnar Brusewitz, ”fylldes snart av en växande skara pfeffrar, nyströmar, scholandrar, flensburgare och andra anförvanter. De bytte bostäder och flyttade mellan våningarna allteftersom behoven av utrymme ökade och minskade i familjerna” (Brusewitz 1994:65).

Sedan övergår Brusewitz till att berätta om en sedan länge död släkting som just är den man, vars kalender från 1830 har hamnat i Vretabergs bibliotek:

Den siste bäraren av släktnamnet Pfeffer var min farmors farfars svåger, hovrättsrådet Carl Henrik, som farmor beskrev som en fryntlig herre med rondör. Han levde ett angenämt ungarliv, ekonomiskt oberoende som han var. Han ägde ett elegant ekipage och en vagnshäst lika trind och välfödd

Hovrättsrådet Carl Henric Pfeffer (1801–1876). Kolteckning av Mina Bredberg 1876. Källa: Gunnar Brusewitz, *Vågens barn* (1994).

som han själv – han lär ha kallats ’vackre herrn vid Brunkebergstorg’ och var gudfar till farmors far Henrik Wilhelm.

Farmor och hennes systrar talade därför aldrig om honom annat än som ’guffar Pfeffer’, en trivsamt benämning som ligger bra på tungan och därför lätt fastnar i minnet på ett barn. Farmor och hennes båda systrar tecknade hans porträtt i gråpapper kort före hans död och ett av dem hängde i mitt rum på Björnholmen. Han bär en sällsam skärmmössa med tofs på farmors teckning, det är väl därför jag kommer ihåg honom så väl (ibid.: 66).

De flesta uppgifterna om hovrättsrådet Pfeffer har Gunnar Brusewitz hämtat från en skrift av Sven P:n Lagerberg, *Om släkterna Pfeffer och Bredberg samt deras egendomar vid Brunkebergstorg och Lilla Vattugatan* (Lagerberg 1918:32). Där kan man läsa att Carl Henric Pfeffer och hans syster ärvde hu-

set Lilla Vattugatan 14 vid moderns död 1843 och att Carl Henric tjugo år senare blev ägare även till granngården Lilla Vattugatan 12, som tidigare hade ägts av hans farbror hovintendenten Gustaf Albrecht Pfeffer. Skriften innehåller två avbildningar av hovrättsrådet Pfeffer vid mogen ålder, den ena en kolteckning, den andra ett fotografi. Sven Lagerberg beskriver honom som ”en bildad och kunskapsrik man, hvars krafter utöfver hans ämbete togos i anspråk vid åtskilliga lagstiftningsarbeten och andra offentliga uppdrag” (ibid.).

Carl Henric Pfeffer var född 1801 och alltså bara 29 år gammal när han införskaffade *Sveriges och Norriges Calender för året 1830*. Han hade redan inlett den juridiska bana som slutade med att han blev hovrättsråd, precis som flera av de äldre kollegor som bjöd honom på middag. I Anton Anjous biografiska anteckningar *Kongl. Svea Hofrätts presidenter samt embets- och tjänstemän 1614–1898* kan vi steg för steg följa hans karriär: filosofie magister i Uppsala 1821, juris kandidat 1822, auskultant i Svea hovrätt samma år, e.o. notarie 1823, vice notarie 1824, e.o. fiskal samma år, fiskal 1828, t.f. advokatfiskal 1829, vice advokatfiskal 1830, advokatfiskal 1832, hovrättsråd, med rättighet att inträda i ämbetsövning näst efter dåvarande yngste assessorn 1839, inträdde i hovrättsrådsämbetet 1850, riddare av Nordstjärneorden 1851, justitieombudsmannens suppleant 1852–1854, avsked från hovrättsrådsämbetet 1866, kommandör av Vasaorden 1868, riddare av S:t Olafs orden, ordförande i direktionen för Stockholms stads sparbank. Död ogift (Anjou 1899:113).

Vid ingången av det år då Carl Henric Pfeffer gjorde noteringar i sin kalender var han alltså t.f. advokatfiskal för att i slutet av samma år bli vice advokatfiskal. Det är ingen uppseendeväckande position i samhället. Därför kan det synas gåtfullt att han inbjöds till den lysande taffeln hos excellenserna af Wetterstedt, De Geer och Löwenhielm, gre-

varna af Ugglas och Brahe, baronen af Nordin och ordensbiskopen Wallin. Innan vi försöker hitta en förklaring finns det anledning att dröja vid en episod i Pfeffers domarbana vid Svea hovrätt.

Som framgår av förteckningen här ovan varade Carl Henric Pfeffers juridiska karriär i inte mindre än 45 år. Han måste ha tjänstgjort vid många tusen rättegångar som nu är totalt bortglömda. En enda är fortfarande ihågkommen, och där spelar Pfeffer en tragikomisk roll. Det var när han dömde teatermannen Anders Lindeberg till halshuggning för majestätsförbrytelse.

Anders Lindeberg (1789–1849) hade som ung belönats två gånger av Svenska Akademien för sina poem. År 1821 köpte han tidningen *Stockholms-Posten*, där han själv placerade både skönlitterära alster och politiska artiklar. Fastän han beundrade Karl Johan drog han sig inte för att kritisera hans regering. Han visade bland annat med statistik att nästan alla högre statliga ämbeten innehades av adeln. Kungen hade överlåtit makten till aristokrater som utestängde medelklassen från politiskt inflytande, skrev han.

Själv hade Anders Lindeberg ett brinnande teaterintresse. Parallellt med tidningsskrivandet arbetade han för att få överta Kungliga teatern eller, om det inte gick för sig, få starta en egen teater. Men alla ansökningar avlogs; kungen oroade sig för att radikala idéer skulle få spridning, och de adliga politikerna kring honom utmålade Lindebergs verksamhet som ett hot mot monarkin.

År 1834, när ett nytt anbud att få överta Kungliga teatern hade fått avslag, lämnade Lindeberg in en skarpt formulerad skrivelse till justitieombudsmannen. Där stod att regeringens olagliga teatermonopol var en kränkning av rikets grundlag och att kungens egenmäktiga beslut i teaterfrågor stred mot Sveriges konstitution. Skrivelsen överlämnades till justitiekanslern, som i sin tur lämnade den till den unge advokatfiskalen Pfeffer. Denne anklagade Lindeberg för ”lasteligt tal

mot konungen” och utfärdade en häktningsorder. Vid den följande rättegången yrkade han på dödsstraff. Högsta domstolen fastställde dödsdomen men omvandlade i nåder straffet till tre års fängelse.

Tanken bakom domen var uppenbarligen att Lindeberg skulle skrämmas till tystnad. Men när han på Vaxholms fästning mottog beskedet om benådning tog affären en vändning som domstolen inte hade förutsett: Lindeberg vägrade att be om nåd, eftersom han inte ville gå med på att han gjort något olagligt. I det läget fick Högsta domstolen tillgripa en nödlösning. Man kungjorde att Karl Johan ville fira 24-årsdagen av sin landstigning på svensk mark genom att ge amnesti åt alla politiska fångar. I Sverige fanns vid den tidpunkten bara en politisk fånge, nämligen Anders Lindeberg. Det har berättats att han promenerade på fängelsegården när beslutet lästes upp för honom. När han ville återvända in till sin cell fann han porten stängd (Lönnroth & Mattsson 2011).

Beslutet att Lindeberg skulle häktas för majestätsbrott var uppenbarligen fattat av högre dignitärer inom rättsväsendet, som ville näpsa Lindeberg för hans kritik av adelns politiska makt. Men den som fick utföra ordern var en underhuggare i hovrätten. Carl Henric Pfeffers lojalitet gentemot sina överordnade kastar ett nytt ljus över de många inbjudningarna till konservativa adliga politiker som står att läsa i hans kalender. Antagligen var han bara en av flera rojalistiskt sinnade yngre män som fick dessa inbjudningar. Syftet bakom dem verkar ha varit att ledande adliga politiker ville försäkra sig om en konservativ politisk återväxt. Man kan misstänka att även en del middagsinbjudningar till borgerliga politiker hade samma bakgrund. I en historik över bryggerinäringen i Stockholm läser jag att bryggaren Henrik Daniel Helsingius, som den 12 mars hade Pfeffer som bordsgäst, under flera år var en synnerligen inflytelserik medlem av det konservativa partiet i borgarståndet (Bring 1927:8).

Anders Lindeberg (1789–1849). Teckning av G.E.M. Löfmark. Foto SPA.

Med "farbror Gustafs" framträdande i aprilnoteringarna blir det alltså möjligt att besvara frågan i artikelns rubrik: "Vem var den anonyme bordsgästen?" Redovisningen av Pfeffers anteckningar för de återstående åtta månaderna kommer att bli mera kortfattad. För maj månad innehåller boken tio noteringar. Sex är inbjudningar till middagar, en till ett bröllop. En av middagsinvitationerna är till en man som kan identifieras som Pehr Staaff (1776–1846), en av tidens ledande jurister, ledamot av den lagkommitté som under flera decennier reviderade svenska lagar. Staaffs namn återkommer i noteringarna för december.

För juni månad gjorde Pfeffer tolv noteringar. Den 12 juni är han bjuden till bagareåldermannen Reinhold Fredric Nisser (1789–1845). Som vi har kunnat konstatera hade han tidigare under året dinerat med åldermän i bryggareämbetet. År 1830 hade huvudstadens hantverksskrån, med anor från medeltiden, börjat känna av de första konvulsionerna i en utveckling som gick mot fri företagsamhet och som under senare hälften av 1800-

talet skulle leda till skråväsendets avskaffande. Uppenbarligen anlitas den konservative Pfeffer som jurist för att försvara det traditionella systemet.

För juli och augusti är noteringarna få, bara tre för juli och fem för augusti. Det verkar som om Pfeffer inte har stannat kvar i staden utan befinner sig på sommarnöje någonstans på landsorten.

Anteckningarna för september är åtta till antalet. Ett par av dem är inbjudningar till namn som förekommer ofta i kalendern, som Schöne. Ett nytt namn är den "Almroth" som bjuder Pfeffer på middag den 30 september. Det är tänkbart att noteringen avser Nils Wilhelm Almroth (1797–1852), kemist och numismatiker, som så småningom skulle bli professor och överdirektör för Mynt- och kontrollverket med bostad i Kungl. Myntets byggnad vid Hantverkargatan 5.

Sidan för oktober innehåller nio noteringar. För den 2 oktober läser man "Blå Porten vane Heerman". Hovrättsrådet Magnus Heerman har gått i pension och firar detta tillsammans med juristkolleger på det populära världshuset Blå Porten på Djurgården (Rehnberg 1976 a). Den 26 samma månad är Pfeffer hos "Mazer". Grosshandlaren och kammarmusikern Johan Mazer (1790–1847) levde ogift och hade musik som sin stora passion; i sitt testamente anslog han medel för ett sällskap som skulle kunna fortsätta att musicera även efter hans död. Mazerska sällskapet finns fortfarande.

Under november månad är det åter dags för Pfeffer att gå till bords med huvudstadens högsta societet. Den 18 är han hembjuden till baron Sprengtporten; klockslaget är så pass tidigt som $\frac{1}{2}$ 4. Jacob Wilhelm Sprengtporten (1794–1875) har beskrivits som en av sin tids mest lysande personligheter. Han var hovman, militär, politiker och författare av ekonomiska skrifter. Sedan 1825 var han överstekammarjunkare, och i oktober 1830 hade han utnämnts till överståthållare i Stockholm. Han var sväger till excellensen Carl De Geer

och dennes efterträdare som överstekammarjunkare vid hovet – samma Carl De Geer som åtta månader tidigare hade haft Pfeffer på sin gästlista. Bland noteringarna för november finner vi också en middagsinbjudan till biskop Wallin, den andra under året.

Årets sista månad innebär ett rekord i antalet anteckningar. Totalt innehåller december nitton noteringar, av vilka två gäller begravingar och de flesta andra avser middagar. I flera fall tillhör värdfolket huvudstadens societet, såsom makarna Gyllenhaal, som Pfeffer tidigare hade gästat i februari, och medicine doktorn Eric Carl Trafvenfelt (1774–1835), assessor i Sundhets-Collegium, professor och grundare av Svenska Läkaresällskapet. Men där återfinns också namn ur Pfeffers närmaste umgänge som Westin och Heerman.

Det kan ha sitt intresse att försöka ringa in vilka som ingick i denna krets av personer som såg Pfeffer som gäst inte bara vid festliga tillfällen utan även till vardags. Det namn vi möter oftast är Westin, som förekommer vid fem tillfällen. Jag framkastade tidigare gissningen att det kunde röra sig om modern till den Johan Petter Westin som senare skulle gifta sig med Pfeffers yngre kusin Anna Catharina Rung. Jag är inte längre säker på att gissningen stämmer. Vid två tillfällen skriver Pfeffer ”fru Westin”, vid två bara ”Westin” och en gång ”capit. Jan Westin”. I Stockholm fanns 1830 så pass många familjer med namnet Westin att man måste lämna frågan öppen vilken som avses.

Näst vanligast är namnen Schöne och Heerman, som båda förekommer fyra gånger. Gustaf Schöne och Magnus Heerman var jämnåriga hovrättsråd vid Svea hovrätt och äldre kollegor till Carl Henric Pfeffer. De hade lärt känna honom vid det dagliga arbetet i det Wrangelska palatset på Riddarholmen och måste ha uppskattat umgänget med honom. I Schönes fall verkar det troligt att även sonen, jämnårig juristkollega till Pfeffer, deltog i måltiderna.

Carl Henric Pfeffer. Foto från 1860-talet. Källa: Lagerberg 1918.

En förenande faktor mellan Pfeffer och många av dem som bjöd honom på middag är att de var bosatta nära varandra, i Sankta Clara församling på Norrmalm. Sannolikheten är stor att de möttes vid söndagens högmässor i Sankta Clara kyrka. I en adresskalender för år 1852, som visserligen avser förhållanden 22 år efter att Pfeffer noterade sina middagsinbjudningar, finner vi att flera av middagsvärdarna, eller deras efterlevande änkor, bodde på promenadvärd från Carl Henrik Pfeffer. Själv bodde han på Lilla Vattugränd 14, en tvärgata till Drottninggatan som senare fick namnet Herkulesgatan (Stahre et al. 1992: 158). Hans jämnåriga släkting Fredric Rung bodde vid Norra Smedjegatan 11, i samma hus som sin far hovciselören. Adolf Zethelius bodde vid Fredsgatan 15, en tvärgata till Drottninggatan nära vattnet. En hel rad av Pfeffers middagsbekanta eller deras efterle-

vande hade hus vid Drottninggatan: förra statsrådet Pehr Gustaf af Ugglas vid nr 21, bryggareänkan Helsingius vid nr 59, hovrättsrådet Gustaf Schöne vid nr 68 och ärkebiskopinnan Wallin vid nr 74. Hovciselörens svägerska Maria Smerling, änka efter Gottlob Fredrik Smerling, bodde i grannförsamlingen, vid Storkyrkobrinken 9 i Gamla stan, men dit var det bara ett par minuters väg från Carl Henric Pfeffers bostad.

Om vi ska försöka sammanfatta den bild av Carl Henric Pfeffer som noteringarna i hans kalender ger, så framstår han som en lovande ung jurist av borgerlig familj, som genom sällskapstalang och uttalade rojalistiska värderingar har fått tillträde till den högsta societeten i Stockholm. Hans beundran för Karl XIV Johan och de franskorienterade adelskretsarna kring honom delades säkert av många andra unga män med borgerlig bakgrund. Vad som är speciellt för Carl Henric Pfeffer är att många i hans närmaste krets arbetade konstnärligt och hantverksmässigt för hovet, däribland hans egen far, förre hovsadelmakaren Henric Carl Pfeffer, hans farbror hovintendenten Gustaf Albrecht Pfeffer, hans fasters man hovciselören Fredrik Ludvig Rung och hans umgängesvän hovsilversmeden Adolf Zethelius.

1830 var det år då Lars Johan Hierta startade *Aftonbladet*. Hierta och Pfeffer måste ha känt varandra; de var båda födda 1801 och hade samtidigt studerat juridik i Uppsala. Gottlob Smerling, som tillhörde Pfeffers umgängeskrets, var gift med Hiertas syster Carin och alltså dennes svåger (Lönnroth & Mattsson 1996:45). Men Hierta förekommer ingenstans i Pfeffers kalender, lika litet som någon annan person som gjort sig känd för att ha en liberal samhällsåskådning. Namnen i kalendern kan i stället läsas som en representativ förteckning över huvudstadens ledande konservativa, och de många inbjudningarna måste förstås som att värdarna ville trygga återväxten av pålitliga rojalister i huvudstaden.

Tomas Lidman har nyligen i artikeln ”Måltiden som politiskt rekryteringsinstrument” lagt fram flera exempel – däribland Pfeffers kalender – på att politiska makthavare i 1800-talets Sverige byggde nätverk genom att invitera yngre, politiskt likasinnade personer till sin taffel (Lidman 2017). Min egen artikel belyser hur en enskild individs nätverk fördelar sig på ett flertal grupper i samhället som delvis överlappar varandra. Det nätverk som har fått störst utrymme i artikeln är det som utgår från politiskt ledande personer inom adeln. Men därutöver vittnar middagsinbjudningar till släktingar om det fasta nätverk som släktförbindelserna utgjorde. Att de i Pfeffers fall är så många sammanhänger säkert med att han levde ogift utan eget hushåll. En tredje komponent i nätverket är juristkollegorna. Här kan man särskilt uppmärksamma de regelbundet återkommande invitationerna till äldre kollegor vid Svea hovrätt, som visar att det kollegiala umgänget utsträcktes till det privata planet. En fjärde kategori är de många företrädarna för huvudstadens hantverksskrån, något som troligen sammanhänger med hans fars ledande position inom sadelmakarskrået. Ett femte inslag är grannar som har bott på behagligt promenadavstånd från Pfeffer.

Avslutningsvis: hur hamnade boken i Vretabergs bibliotek? Här tror jag att Louise af Klintberg, en av de sju systrarna Rung, kan ha haft ett finger med i spelet. Som ung prästfru bodde hon i Fasterna socken i Roslagen, men vid mannens död flyttade hon och hennes två söner in i hovciselörens hus vid Norra Smedjegatan. Hon och Carl Henric Pfeffer var kusiner. De var jämnåriga, han var som sagt född 1801 och hon 1804. De bodde bara ett par kvarter från varandra och kände varandra väl. När han dog 1876, hade Louise åtta år kvar att leva. Han hade inga ättlingar, vilket gjorde att hans närmaste släktingar fick ärva hans kvarlåtenskap, däribland hans böcker.

Kanske var det kusinen Louise som tog hand om kalendern från 1830. Men jag vill hellre tänka mig att det var hennes son Ferdinand som lade beslag på den. År 1876 var han 43 år gammal och skulle sju år senare köpa Vretaberg som sommarställe. När corps-de-logiet byggdes ut 1901 med en rad sovrum på övervåningen, placerades ett bokskåp med glasdörrar i sängkammaren. Där hamnade kalendern med Carl Henric Pfeffers anteckningar, och där stod den orörd i mer än hundra år, ända tills en nyfiken sonson till Ferdinand upptäckte den.

PS. Anders Perlinge, som har haft vänligheten att läsa artikeln innan den gick i tryck, har undersökt möjligheten att få ytterligare kunskap om Carl Henric Pfeffers nätverk genom de bouppteckningar som nämns i kalendern. De exakta datumangivelserna gör det enkelt att finna dem i Stockholms stadsarkiv. Anders Perlinge har letat fram fyra av dem, som finns i Stockholms rådhusrätts arkiv (1:a avdelningen, bouppteckningar, vol. F1A:461, nr 11, 83, 301, 465).

Den första av dessa (9 jan.) är efter bisittaren vid garvareämbetet Johan Anders Erlings hustru Anna Elisabeth Thunberg, död 51 år gammal 4/7 1829. Den andra (6 feb.) gäller lagmannen, rådmannen Johan Henric Hochschild, död 75 år gammal 12/12 1829. (Hans bouppteckning finns inte, som man hade kunnat vänta, i Svea hovrätts arkiv utan bland de ofrälse i Stockholms rådhusrätts arkiv.) Den tredje bouppteckningen (24 mars) är efter kommersrådet Paul Edvard Filéen, död 81 år gammal 26/9 1829. Den fjärde (26 april) är efter handelsmannen och bryggaren Lorentz Westman, död 46 år gammal 1/4 1830.

I alla dessa bouppteckningar finner vi namnen på de fyra funktionärer som har genomfört förrättningen. Det anmärkningsvärda är att Carl Henric Pfeffer inte finns antecknad som funktionär vid något av tillfällena. I samtliga bouppteckningar namnges tre personer: justitieborgmästaren, RNO, jur.dr Jonas

Ullberg, rådmannen, stadsmajoren Nils Linnelius samt sterbhusnotarien, häradshövdingen Carl Gustaf Jancke. Den fjärde förrättningsmannen är i två av bouppteckningarna assistenten, auditören Justus Aurell, medan han i de andra två är assistenten, kamreraren Pehr Joachim Aschling.

Det faktum att Pfeffers namn inte nämns innebär att han inte kan ha varit närvarande vid bouppteckningarna i rollen som funktionär. I stället måste hans närvaro tolkas som att han tillåtits vara med vid förrättningen för att se och lära, så att han längre fram i karriären själv skulle kunna tjänstgöra som bouppteckningsman. Anders Perlinges arkivforskning ger oss en intressant pusselbit vad gäller tidens vidareutbildning av unga jurister.

Ingen av funktionärerna vid de fyra bouppteckningarna förekommer i Pfeffers kalender som middagsvärd. Däremot kan vi konstatera att både dessa funktionärer och de avlidna personerna tillhör samma borgerliga nätverk som Pfeffer. Två av de avlidna hade liksom han anknytning till huvudstadens hantverkskrån.

Bengt af Klintberg, professor
Lidingö

Tomas Lidman tackas för biografiska upplysningar.

Nyckelord: Carl Henric Pfeffer, kalender för år 1830, Svea Hovrätt, Karl XIV Johan, nätverk

Referenser

- Anjou, Anton 1899: *Kongl. Svea Hofrätts presidenter samt embets- och tjenstemän 1614–1898. Biografiska anteckningar samlade och utgifna*. Eksjö.
- Anrep, Gabriel 1858–1864: *Svenska adelns ättartaflor*. 1–4. Stockholm.
- Boëthius, Bertil et al., red. 1918 ff: *Svenskt biografiskt lexikon* 1 ff. Stockholm.
- Bring, Samuel E. 1927: *Bryggerier och bryggare i Stockholm under senast förflutna hundra år*. Stockholm.

- Brusewitz, Gunnar 1994: *Vågens barn. Bildminnen och minnesbilder*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Ekedal, Nils, red. 2010: *En dynasti blir till. Medier, myter och makt kring Karl XIV Johan och familjen Bernadotte*. Stockholm: Norstedts.
- Klintberg, Bengt af 2011: *Kring Uttran*. Stockholm: Atlantis.
- Krantz, Claes 1948: Borgerliga hemnöjen och badortsliv. Gösta Berg et al., red. *Det glada Sverige III, 1798–1854*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Lagerberg, Sven P:n 1918: *Om släkterna Pfeffer och Bredberg samt deras egendomar vid Brunkebergstorg och Lilla Vattugatan*. Stockholm.
- Lidman, Tomas 2017: Måltiden som politiskt rekryteringsinstrument. *Gastronomisk kalender* 2017:62–67.
- Lönroth, Ami, & Per Eric Mattsson 1996: *Tidningskungen. Lars Johan Hierta, den förste moderne svensken*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Lönroth, Ami & Per Eric Mattsson 2011: *Anders Lindeberg: mannen som höll på att mista huvudet för sin kärlek till teatern*. Stockholm: Books on Demand.
- Rehnberg, Mats 1876 a: *Blå Porten. Ett namnkunnigt värdshus på Djurgården*. Stockholm: Inst. för folklivsforskning.
- Rehnberg, Mats 1976 b: Till bords med August Blanche. *Gastronomisk kalender* 1976:32–81.
- Stahre, Nils-Gustaf et al. 1992: *Stockholms gatunamn*. Andra, utökade upplagan. Stockholm: Liber Förlag.
- Stockholms Adress-kalender: *Stockholms Adresskalender eller vägvisare för år 1852*. Stockholm.
- Swahn, Jan-Öjvind 1999: *Mathistorisk uppslagsbok*. Bromma: Ordalaget.
- Tengwall, Ernst 1946: Strandbergska läkareinrättningen, en välfärdsinrättning i Stockholm från 1793. *Årsberättelse*. Stockholms stads arkivnämnd och stadsarkiv, 14–28. Stockholm.

SUMMARY

Who was the anonymous table guest?

On the names in a Stockholmer's calendar for 1830

The aim of the article has been to trace the owner of a calendar for 1830 which the author found in the library of an ancestral family estate acquired by his grandfather's parents. The special thing about the book was that its owner had recorded, for every month, the names of people who had invited him for meals.

The number of invitations was remarkably large, for most months on average every other day. Some of the names were closely related to an ancestor of the author, the court chaser Fredrik Rung. Other names were leading politicians in the noble circles around King Karl XIV Johan. The note about a "party with Uncle Gustaf" led to the discovery of the owner's identity. His name was Carl Henric Pfeffer (1801–1876), a cousin of Fredrik Rung's daughter Louise, who married into the af Klintberg family.

Carl Henric Pfeffer was a bachelor all his life.

His workplace was the Svea Court of Appeal, where he advanced to become Justice of Appeal. He is remembered as the judge who sentenced the theatre man Anders Lindeberg to be beheaded for lèse-majesté. It was never intended that the sentence should be executed, but when Lindeberg was pardoned he refused to accept the decision. Despite this, he was set free.

The many invitations to dine with celebrities linked to the royal court must be interpreted as showing that leading noble politicians wanted to ensure conservative political regeneration. Dinner invitations were an instrument by which loyal young royalists could be attached to the court circles.

Keywords: Carl Henric Pfeffer, calendar the year 1830, Svea Court of Appeal, Charles XIV John, network